

Capsodes sulcatus in Nederland (Heteroptera: Miridae, Mirinae)

BEREND AUKEMA & DIK HERMES

AUKEMA, B. & D. J. HERMES, 1989. CAPSODES SULCATUS IN THE NETHERLANDS (HETEROPTERA: MIRIDAE, MIRINAE). – *ENT. BER., AMST.* 49 (12): 185-187.

Abstract: The rare West European *Capsodes sulcatus* was captured in numbers on *Senecio jacobaea* at Schouwen (province of Zeeland), being the second Dutch locality for this species. Biological and distributional data are given and the male is depicted.

Pomona 66, 6708 CC Wageningen
Drossaardstraat 24, 5663 ER Geldrop.

Inleiding

De miride *Capsodes sulcatus* (Fieber) werd in 1979 voor het eerst in Nederland gevangen: B. J. Lempke, Amsterdam, sleepte op 23 juni een brachypter vrouwje te Vorden (Kranenburg, prov. Gelderland) van bloeiend zevenblad (*Aegopodium podagraria* L.) in een rijkbegroeide wegberm. Nader onderzoek op de vindplaats door de eerste auteur op 22.vii.1980 leverde geen resultaat op. Omdat het hier een brachypter vrouwje betrof en de kans op introductie ter plaatse uiterst gering leek, werd de soort toch opgenomen in de lijst van in Nederland waargenomen wantsen (Aukema, 1989).

Capsodes sulcatus onderscheidt zich door de volgende combinatie van kenmerken van de overige soorten van het subgenus *Capsodes* sensu stricto: de lange afstaande beharing, de smalle halstring (nauwelijks dikker dan het eerste sprietlid) en de sterk ingebochte zijden van het halsschild (Wagner, 1970-1971). De mannetjes zijn macropter (fig. 1), de vrouwjes brachypter.

Een nieuwe vindplaats van *Capsodes sulcatus*

Tien jaar later kan het voorkomen van deze fraaie miride in Nederland bevestigd worden: de auteurs ontdekten op 21.vi.1989 een om-

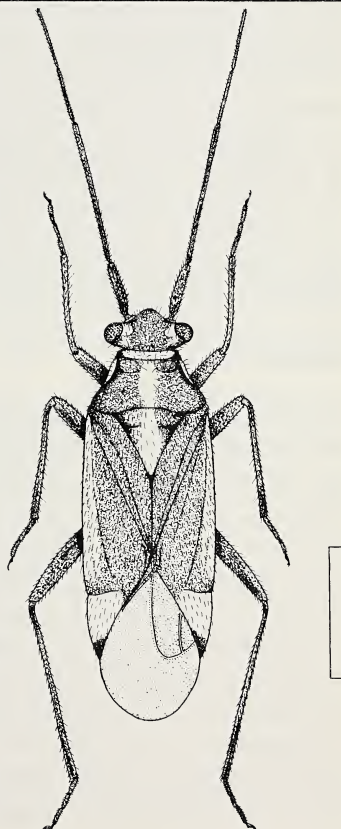

Fig. 1. Habitus mannetje *Capsodes sulcatus*, Schouwen, Nieuw-Haamstede, 5.vii.1989, leg. & coll. B. Aukema (schaallijn 2 mm).

vangrijke populatie in de duinen van de kop van Schouwen. *Capsodes sulcatus* komt daar voor op jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea* L.) langs de strandopgang door de duinen bij de Westerlichttoren in Nieuw-Haamstede. Het recent verharde pad loopt daar door een zeer dicht struweel van duindoorn (*Hippophae rhamnoides* L.) en wilde liguster (*Ligustrum vulgare* L.), waarin verspreid gewone vlier (*Sambucus nigra* L.) en hondsroos (*Rosa canina* L.) voorkomen. Langs het pad bevindt zich een betredingszone, bestaande uit een spaarzame vegetatie van kruipwilg (*Salix repens* L., braam (*Rubus* spec.), heggerank (*Bryonia cretica* L.), grote brandnetel (*Urtica dioica* L.), kromhals (*Anchusa arvensis* (L.) Bieb.), kleverige reigersbek (*Erodium glutinosum* Dumort.), jacobskruiskruid en winterpostelein (*Claytonia perfoliata* Donn ex Willd.) op kaal zand. In deze zone werd *sulcatus* over een lang traject aangetroffen op en onder de toen nog niet bloeiende pollen jacobskruiskruid. Ook op 5 juli trof de eerste auteur de soort langs de betreffende strandopgang weer talrijk aan op dezelfde plant, die nu volop in bloei stond. Afkloppen van jacobskruiskruid in de omgeving (onder andere langs een strandopgang in de Verklikkerduinen) leverde niets op.

Voedselplant en biotoop

In de literatuur worden onder meer vlinderbloemigen (Leguminosae) opgegeven als voedselplanten (Ehanno, 1987a; Southwood & Leston, 1959; Stichel, 1956-1958; Woodroffe, 1958, 1969). Woodroffe (1958) trof larven aan op *Vicia angustifolia* (L.) Reich, gewone rolklaver (*Lotus corniculatus* L.) en op een klaversoort, vermoedelijk kleine klaver (*Trifolium dubium* Sibth.). Hij slaagde erin om larven op te kweken met veldlathyrus (*Lathyrus pratensis* L.), waarbij in het laatste stadium overigens wel kannibalisme optrad. De mannetjes werden eerder volwassen dan de vrouwtjes, hetgeen overeenkomt met de veldwaarnemingen van Woodroffe, en ook met onze vondst op Schouwen, waarvan de vrouwtjes in tegenstelling tot de mannetjes nog week waren. Imagines van *sulcatus* worden kennelijk aangetrok-

ken door bloeiende planten in het algemeen (Woodroffe, 1958), en kunnen daardoor op een heel scala van planten worden aangetroffen. Stichel (1956-1958) vermeldt stippelganzevoet (*Chenopodium ficifolium* Smith), braam (*Rubus* spec.), wondklaver (*Anthyllis vulneraria* L.), klein kruiskruid (*Senecio vulgaris* L.) en luzerne (*Medicago sativa* L.) als verblijfplanten van *sulcatus*. Woodroffe (1969) noemt hopklaver (*Medicago lupulina* L.) als mogelijke voedselplant. Ehanno (1987a) geeft *sulcatus* als karakteristieke soort voor heide-terreinen, waar de soort voorkomt op brem (*Cytisus scoparius* (L.) Link) en gaspeldoorn (*Ulex europaeus* L.), en als frequent voorkomen in de duinen op zeeradijs (*Raphanus maritimus* Sm.) en kruipend stalkruid (*Ononis repens* L.). Dezelfde auteur geeft bovendien incidentele waarnemingen uit een aantal andere biotopen van adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn), herik (*Sinapis arvensis* L.), duizendblad (*Achillea millefolium* L.), hondstong (*Cynoglossum officinale* L.), helmkruid (*Scrophularia* spec.) en valse salie (*Teucrium scorodonia* L.). In Spanje en Zuid-Frankrijk veroorzaakt *sulcatus* schade aan bloemen van druiven en ander fruit (Southwood & Leston, 1959).

Levenscyclus

Imagines van *sulcatus* komen in één generatie voor van juni tot begin augustus. De overwintering vindt plaats als ei. De mannetjes zijn altijd macropter, de vrouwtjes altijd brachypter (Southwood & Leston, 1959; Wagner, 1970-1971; Wagner & Weber, 1964).

Verspreiding

Capsodes sulcatus is een Westeuropese soort met een Atlantisch verspreidingspatroon. Hij is waargenomen in Zuid-Engeland, Nederland, Frankrijk (vooral in het westen), Sardinië, Italië, Spanje, Portugal en Marokko (Aukema, 1989; Ehanno, 1987b; Southwood & Leston, 1959; Stichel, 1956-1958; Wagner, 1970-1971). Uit Marokko is een ondersoort *vidali* Wagner beschreven, die voorkomt in het

Atlasgebergte op hoogten van rond de 2000 meter (Wagner, 1959, 1970-1971). Stichel (1956-1958) en Wagner & Weber (1964) vermelden een donkere vorm, *luctuosa* Puton, die in het Nederlandse materiaal tot dusverre niet vertegenwoordigd is.

De vindplaats van *Capsodes sulcatus* op Schouwen sluit goed aan bij de verdere verspreiding van de soort. In Frankrijk is *sulcatus* veelvuldig aangetroffen langs de kust van de Atlantische Oceaan en Het Kanaal (van de Vendée in het zuiden tot in Seine-Maritime in het noorden) (Ehanno, 1987a) en in Engeland langs de Kanaalkust van Cornwall tot Hampshire (Southwood & Leston, 1959).

Slotopmerkingen

Nader onderzoek van mogelijke vindplaatsen langs de Zeeuwse en Belgische kust zal moeten uitwijzen of we op Schouwen te maken hebben met een geïsoleerde voorpost. Het feit dat de vrouwtjes van *sulcatus* altijd brachypteer zijn doet, in combinatie met het eilandkarakter van Schouwen, in elk geval vermoeden, dat het hier een al oudere, bestendige populatie betreft. De eerste auteur zocht op 26.vi.1989 tevergeefs naar *sulcatus* in de Zuidhollandse duinen tussen Scheveningen en Katwijk en ook J. H. Woudstra, Zaandam, slaagde er niet in om de soort in de Noordhollandse duinen (Heemskerk en Egmond) en op Walcheren (Vrouwenpolder) te vinden.

Dankwoord

De auteurs danken J. P. Duffels (Zoölogisch Museum, Amsterdam) voor inzage in de door hem beheerde collectie en J. H. Woudstra, Zaandam, voor zijn inspanningen om *sulcatus* op andere locaties te vinden.

Literatuur

- AUKEMA, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. – *Tijdschr. Ent.* 132: 1-104.
- EHANNO, B., 1987a. Les Hétéroptères Mirides de France. II-A. Inventaire et Syntheses Ecologiques. – *Inv. Faune Flore, Paris* 40: i-x, 97-647.
- EHANNO, B., 1987b. Les Hétéroptères Mirides de France. II-B. Inventaire Biogéographique et Atlas. – *Inv. Faune Flore, Paris* 42: i-ix, 648-1075.
- SOUTHWOOD, T. R. E. & D. LESTON, 1959. *Land and water bugs of the British Isles*: i-xi, 1-436. Warne, London.
- STICHEL, W., 1956-1958. *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen. II. Europa (Hemiptera-Heteroptera Europae)* 2: 169-907. – Berlin.
- WAGNER, E., 1959. Über einige Arten der Gattung *Capsodes* Dahlb. – *Ent. Ber., Amst.* 19: 57-62.
- WAGNER, E., 1970-1971. Die Miridae Hahn, 1831, des Mittelmeerraumes und der Makaronesischen Inseln (Hemiptera, Heteroptera). I. – *Ent. Abh. Mus. Tierk. Dresden* 37, Suppl. 1: i-iii, 1-484.
- WAGNER, E. & H. H. WEBER, 1964. Hétéroptères Miridae. – *Faune Fr.* 67: 1-592.
- WOODROFFE, G. E., 1958. The food-plants of *Capsodes sulcatus* (Fieb.) (Hem., Miridae). – *Entomologist's mon. Mag.* 94:240.
- WOODROFFE, G. E., 1969. *Capsodes sulcatus* (Fieb.) (Hem., Miridae) in Dorset. – *Entomologist's mon. Mag.* 105: 171.

Geaccepteerd 27.ix.1989.